

İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ 8 (2003), SS.27-44.

TÜRKÇE KUR'AN-I KERİM MEALLERİNDE HEDEF DİLİN ÖNEMİ

-The Importance Of The Aim Language In Turkish Quran's Translations-

Yrd. Doç. Dr. Gıyasettin ARSLAN

Fırat Ü. İlahiyat Fakültesi, Tefsir A. B. D.
Email: giyasettinarslan@hotmail.com

Özet: *Kur'an, ilahi bir kitaptır. Bu yüzden o hem mana, hem de lafzı itibariyle sağlam ve eksiksizdir. Ancak onun tefsir, terceme ve mealleri için de aynı şeyi söyleyemeyiz. Çünkü onun tefsir, terceme ve mealleri beşeridir; çoğu zaman da onlar, eksik ve hatalı olabilmektedir. Bu anlamda sık sık tekrar edilen hataların başında anlam belirsizliği, bilinen kelimelerin terk edilmesi, harf fonksiyonlarının dikkate alınmaması, Arapça ifadelerin hedef dile olduğu gibi aktarılması, konteksin dikkate alınmaması, garip ve tuhaf kelimelerin kullanılması gibi faktörler gelmektedir. Bu çalışma, adı geçen tercüme hatalarına dikkat çekmek amacıyla hazırlanmıştır.*

Abstract: *The Qur'an is a holy book. It is a perfect and a secure book both in its words and meaning. We, unfortunately, can't say the same things on its translations and interpretations, as they can sometimes contain mistakes and deficiency. The principal mistakes are as written below: Indefiniteness of the meaning, not taking notice of the duty of the letters in sentences, translating the Arabic expressions in the aim language word to word, not considering the context. For this reason this work aimed to beware the mistakes of the Turkish translations of the Quran.*

Key Words: *The Turkish translations of the Qur'an, interpretation, translation's mistakes.*

***

Giriş

Kur'an, hem lafız, hem de anlamları itibariyle ilahi bir kitaptır; onda beşeri hiçbir tasarruf bulunmamaktadır. Ancak otantik haliyle hiçbir kusuru olmayan bu kitabın tefsiri, tercüme ve mealleri için de aynı yargıda bulunma şansına sahip değiliz. Bunun nedenlerini araştırmak başka bir yazının konusudur. Bu makalede daha çok somut olarak meal yanlışları, çeviri hataları ve bazı dil bozuklukları üzerinde durmak istiyoruz.

Bilindiği gibi herhangi bir çeviride esas olan, asıl metnin anlam ve özelliklerini amaç dilde de inşa etmektir. Bu anlamda çeviri, iki yönlü bir bilgi ve çaba gerektirir. Dolayısıyla hem kaynak dili, hem de hedef dili çok

iyi bilmek gerekir. Fakat bazı mütercimler metnin anlamını kaynak dil itibarıyla doğru tespitte büyük gayret gösterebilirler de onu hedef dile aktarırken çoğu zaman aynı hassasiyeti göstermezler. Türkçe Kur'an mealleri bunun açık örnekleriyle doludur.

Mealleri hazırlayanların, (Arapça/Türkçe) dilbilgisi ve edebiyat kurallarına uyduktan sonra, kendi edebi zevklerine uygun olarak tercih edecekleri cümle dizimi, sözcük seçimi ve retorik diğer unsurlarında onlara saygı göstermekten başka bir seçeneğimizin olmadığını peşinen söylemek gerektiği kanaatindeyiz. Ancak bu çalışmada inceleme konusu yaptığımız husus, ayetlerin Türk Dili açısından doğru tercüme edilip edilmediğidir. Burada doğru ve bilimselliğin ölçütünü yine asıl (kutsal) metnin kendi dili, tefsir metodolojisi ve Türk Dili ve Edebiyatı oluşturacaktır. Bu vesileyle aşağıda bazı meallerden derlediğimiz tercüme örneklerini basit bir tasnife tabi tutarak maddeler halinde sıraladıktan sonra bunlar üzerine yaptığımız kısa değerlendirmeleri sunmak istiyoruz.

1. Anlam Belirsizliği

Meal hazırlamanın ana gayesi, Kur'an'ı anlaşılır kılmaktır. Bu anlamda ayetlerin kapalı bırakılması kabul edilemez; aksi takdirde meal hazırlamanın anlamı kalmaz. Ayetleri her durumda (parantez, dipnot veya ilave açıklamalarla) anlaşılır kılmak bu yüzden önemlidir. Ne var ki kimi mütercimler her okuyucunun kendileri kadar ayetleri doğru ve net olarak anladıklarını öngörerek, onların anlaşılıp anlaşılmadığını test bile etmezler. Ülkemizde bu tür meal hazırlama alışkanlığı/anlayışı oldukça yaygındır. Örneğin: “*Güvene kavuştuğunuzda bilmediğiniz şeyleri size öğrettiği şekilde Allah'ı zikredin.*”¹(2/Bakara, 239)¹ ayet tercümesi oldukça kapalıdır ve bu mealde net bir anlam çıkarmak da mümkün değildir. Şimdi Allah'ı nasıl zikredeceğiz? sorusunun cevabını arayalım. Bu meale başvurduğumuzda karşımıza iki ihtimal çıkmaktadır: “Bilmediğimiz şeyleri bize öğrettiği şekilde...” onu zikretme. O anlamda “öğretme şekliyle” mi Allah'ı zikredeceğiz yoksa “bilmediğimiz şeylerle” mi? Görüldüğü gibi ayet tamamen muğlak bırakılmıştır. Şimdi ayetin anlaşılabilen bir tercümesine bakalım: “*Kendinizi güvende hissettiğinizde bilmediğinizi size öğreten Allah'ı, size öğrettiği gibi anın.*”² Görüldüğü gibi bu mealde iki şey açıkça ortaya çıkıyor; birincisi, bilmedik-

¹ Davudoğlu, Ahmet, *Kur'an-ı Kerim ve İzahlı Meali*, Çelik Yayınevi, İstanbul, trsz.; Ateş, Süleyman, *Kur'an-ı Kerimin Yüce Meali*, Şura Yay., İstanbul, trsz. Metin içinde ayet numaraları verildiğinden ayrıca dipnotta meallerin sayfa numaralarını yazma gereği duymadık. Diğer taraftan dipnotta mealleri (ilk defa geçtiği yer dışında) hazırlayanların sadece soyadları ve (agm) kısaltmasıyla verdik.

² Dumlu, Ömer -Hüseyin Elmalı, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı*, İzmir İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay., İzmir, 2003.

lerimizi öğreten bir Allah gerçeği, diğeri de onu yine onun öğrettiği şekilde anma olgusu. Birinci mealde bu iki husus birbirine karışmış ve anlaşılmaz olmuştur.

Şu örnekte de anlam belirsizliği vardır: “*Zekeriyya mihrapta durmuş namaz kılariken, melekler ona şöyle çağırmışlardı : “Allah sana, Allah’tan bir kelimeyi doğrulayıcı bir efendi; nefesine egemen bir benlik, barışseverlerden/hayır işleyenlerden bir peygamber olarak Yahya’yı müjdeliyor.”* (3/Al-i İmran, 39)³ Ayetin bu haliyle anlaşılması mümkün değildir; çünkü asıl metinde yer alan “*kelime*” kelimesi bile olduğu gibi aktarılmış olup, ne olduğu hakkında en ufak bir bilgi verilmemiştir. Bu “*kelime*” kimdir, nedir? Belli değil. Oysa, diğer meallerde⁴ yapıldığı gibi parantez ya da dipnotla bu “*kelime*”nin Hz. İsa olduğu belirtilseydi, ayetin tercümesindeki kapalılık kendiliğinden giderilmiş olurdu. Öte yandan “ona çağırmak” ifadesi de Türkçe açısından yanlıştır. Doğrusu “onu çağırmak”tır.

Aynı şekilde “*ma lekum la tercune li’l-lahi vakaren*” ayetinin “*Ne oluyor size de Allah için bir vakar ümidinde olmuyorsunuz.*” (71/Nuh, 13)⁵ şeklindeki mealinde de anlam, bir hayli belirsizdir. Oysa aynı ayet tercümesi başka bir mealde okununca rahatlıkla anlaşılabilir: “*Size ne oluyor ki Allah’a gereken saygıyı göstermiyorsunuz?*”⁶ Esasen bu ayeti “*Size ne oluyor ki Allah’ın heybetinden korkmuyorsunuz?*” biçiminde tercüme etmek de mümkündür.

Bazı meallerde 73/Müzzemmil suresi, 7. ayeti şu şekilde tercüme edilmiştir: “*Kuşkusuz gündüz boyu senin için uzun bir dolaşma /uzun bir uğraş vardır.*”⁷ Burada mütercim “*sebhen tavilen*” kısmını “uzun bir dolaşma” tarzında tercüme ettikten sonra bunun bir şey ifade etmediğini/anlaşmadığını görmüş olmalı ki aynı tercümenin yanına parantez yerine “/” işaretinden sonra (uzun bir dolaşma /uzun bir uğraş) şeklinde çevirme gereği duymuştur. Esasen Türkçede “gündüz boyu” şeklinde bir ifade bulunmamaktadır. Kanaatimizce mütercim bu tabirle “gün boyu” ifadesini kastetmiştir. Çünkü bu ifade şekli, bilinmekte ve kullanılmaktadır. Gerçekte ise ayetin anlamı son derece kolaydır. Nitekim bu ayet bazı meallerde “Hal-

³ Öztürk, Yaşar Nuri, *Kur’an-ı Kerim ve Türkçe Meali*, Yeni Boyut Yayınları, İstanbul, 1994.

⁴ Bkz., Çantay, Hasan Basri, *Kur’an-ı Hakim ve Meali Kerim*, İstanbul, 1984; Davudoğlu, agm., Özek, Ali (Heyet), *Kur’an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali*, TDV. Yayınları, Ankara, 1993; Yıldırım, Suat, *Kur’an-ı Hakim ve Meali*, İstanbul, 1998; Dumlu-Elmalı, agm.

⁵ Çantay, agm., Öztürk, agm.

⁶ Dumlu-Elmalı, agm.

⁷ Öztürk, agm.

*buki gündüz seni meşgul edecek yağınla iş vardır.*⁸ şeklinde daha anlaşılır bir tarzda tercüme edilmiştir.

Aynı şekilde aşağıdaki ayet meallerinden de net bir anlam çıkarmak mümkün gözükmemektedir: Mesela “*Anası haviyedir.*” (101/Karia, 9) “*Rabbinin rahmetinin Zekeriyya kuluna anılışdır bu.*” (19/Meryem, 2)⁹

2. Kelimelerin Kapalı Bırakılması

Bir mealde anlamı belirsiz kılan nedenlerden biri de ayet içerisinde yer alan önemli (anahtar) kelime veya kavramların hedef dile kaynak dildeki haliyle olduğu gibi aktarılmasıdır. Örneğin: 2/Bakara suresi 256. ayette geçen “*tağut*” kelimesi kimi meallerde Türkçeye de olduğu gibi “*tağut*”¹⁰ olarak çevrilmiştir. Oysa bu kavram, parantez içinde, dipnotta veya mealin sonuna eklenen terimler sözlüğü ile kısa bir şekilde açıklanabilir, okuyucunun zihin atmosferi aydınlatılabilir. Bilindiği gibi “*tağut*” sözcüğünün en yaygın anlamı; şeytan, put vb. insanı azdıran, saptıran ve Allah’a kulluktan alıkoyan şeylerdir.¹¹

⁸ Yıldırım, agm.

⁹ Öztürk, agm. Yaşar Nuri Öztürk’ün hazırladığı mealde diğer Kur’an meallerinde bulamayacağımız son derece başarılı ve estetik çeviriler de bulunmaktadır. Örneğin, mealde “*şura, tevekkül*” (Ali İmran, 139) gibi kavramların doğru (otantik) anlamları korunmuştur. Aynı şekilde “*infak*” kavramının sahih anlamı, “Allah yolunda harcama yapın/nimetleri paylaşın.” (Bakara, 195) ve “Sevdiğiniz şeylerden infak etmedikçe/başkalarına pay çıkarmadıkça mutluluğa asla ulaşamazsınız. (Ali İmran, 92) tarzındaki çeviri ile hedef dile oldukça başarılı bir şekilde aktarılmıştır. Aynı şekilde Peygamberleri yalanlayan toplumların akıbetini anlatan ayetin sonunda “*ve cealnahum ehadise*” (Müminun, 44) kısmı “Onları efsane yaptık.” tarzında çok güzel tercüme edilmiştir. Yine, altın ve gümüşü biriktirip ondan gereği gibi fakirin hakkını vermeyenleri tehdit eden ayetin (Tevbe,35) “*yevme yuhma aleyha*” kısmı “Onların üzerine lav dökülür.” şeklinde tercüme edilmiştir ki kanaatimizce bu, çok somut bir dil kullanılması açısından oldukça isabetlidir. Bu düzlemdeki bir çeviri aynı zamanda Cehennem’in ütopik /dünyamıza çok uzak olmadığını ip uçlarını veren Kur’an ayetleri ile de son derece örtüşmektedir.

¹⁰ Eryarsoy, Beşir -Ahmet Ağırakça, *Kuran-ı Kerim ve Türkçe Meali*, Buruc Yay., İstanbul, 1997.

¹¹ İbn Abbas, *Tefsiru İbn Abbas, (Mecmau’t-Tefasir)* Çağrı Yay., İstanbul, 1979, I, 401, Zemahşeri, Muhammed bin Ömer, *el-Keşşaf*, Daru’r-Reyyan, Kahire, I, 304, Beydavi, Abdullah bin Ömer, *Envaru’t-Tenzil ve Esraru’t-Tevil, (Mecmau’t-Tefasir)* Çağrı Yay., İstanbul, 1979, I, 401, Nesefi, Ebu’l Berekat, *Medariku’t-Tenzil, ve Hakakiku’t-Te’vil, (Mecmau’t-Tefasir)* Çağrı Yay., İstanbul, 1979, I, 401, Fahreddin Razi, *et-Tefsiru’l-Kebir*, Daru’l-Kutubi’l-İlmiyye, Beyrut, 2000, IV, 15. İsmail, Hakkı Bursevi, *Tefsiru Ruhi’l-Beyan*, Daru’l-Fikr, by., 1330, I, 407, Elmalılı, M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kuran Dili*,

Yine 5/Maide suresi 103. ayette geçen “*bahira, saibe, vasile, ham*”¹² gibi kelimeler Türkçe’ye olduğu gibi aktarılmış okuyucuya en ufak bir bilgi bile verilmemiştir. Oysa bu kavramlar hakkında parantez içinde kısa bilgi verilebilir veya bazı meallerde yapıldığı gibi bu kavramlar açılarak tercüme edilebilirdi.

Aynı şekilde “*zıhar*” (33/Ahzap, 4)¹³ kelimesi hakkında en ufak bir açıklayıcı bilgi verilmediğinden, ilahiyat tahsili almamış birçok okuyucunun bunları anlaması zorlaşmaktadır. Esasen ayette var olan “*zıhar*”¹⁴ kelimesini her ne sebeple olursa olsun yine “*zıhar*” olarak çevirmek tefsir disiplini açısından kabul edilemez. Bu çabanın adının da meal olması bu gerçeği değiştirmez. Çünkü mealin varlık nedeni metnin başka değil sadece anlaşılır kılınmasıdır.

3. Bilinen Kelimelerin Terk Edilmesi

Meallerde halkın aşına olduğu kelimeleri kullanmak son derece önemlidir. Çünkü okuyucu, bilmediği, tanımadığı kelimelerden ürkebilir. Bu da onun okuma şevkini kırabilir. Bu anlamda 3/Al-i İmran suresi, 36. ayetindeki “*uizuha bike*” fiili ve cümlesi “*Onu ve soyunu, kovulmuş şeytandan sana sığındırıyorum.*”¹⁵ şeklinde tercüme edilmiştir. Türkçe sözlüklere baktığımızda böyle bir fiilin kullanılmadığını görebiliriz. Bu fiilin “*sığıdırılma, sığıdırış, sığıdırma, sığın, sığınak, sığınık, sığınılmak, sığınaş, sığıntı, sığınma, sığınmak, sığıştırmak ve sığmak*”¹⁶ gibi formları olsa da “*sığındırmak*” kipi

Eser Neşriyat, İstanbul, 1979, II, 869 vd. Ebu’l A’la Mevdudi, *Tefhimu’l-Kur’an*, İnsan Yay., çev., (Heyet), İstanbul, 1996, I, 202.

¹² Eryarsoy-Ağırakça, agm. Ayetin meali: “*Allah bahira, saibe, vasile ve ham diye bir şey (meşru) kılmamıştır. Fakat kafirler, yalan yere Allah’a iftira etmektedirler ve onların çoğunun kafaları çalışmaz.*” (İslam öncesi Arapların batıl inanç ve adetlerinden biri de bazı sebep ve bahanelerle bir takım hayvanları putlara kurban etmeleri, onları putlar adına serbest bırakmaları idi. Bu cümleden olarak beş kere doğuran ve beşinci yavrusu dışı olan deveye “*bahira*” denir, kulağı çentilir, sağılmaz, sütü putlara bırakılırdı. Put namına serbest bırakılan ve sütünden yalnızca misafirlerin faydalandığı develere “*saibe*” denirdi. Biri erkek, diğeri dişi olmak üzere ikiz doğuran koyun veya deveye “*vasile*” derler, erkek yavruyu puta kurban ederlerdi. On nesli dölleyen erkek deveye “*ham*” denir, o da serbest bırakılırdı.) Bkz. Özek, agm.

¹³ Öztürk, agm.

¹⁴ Bkz. Beydavi, age, V, 83-84, Nesefi, age, V, 84. Bu kavram kısaca (parantez veya dipnotla) şöyle açıklanabilirdi: “Araplar arasındaki bir geleneğe göre, bir adam karısına “sen bana anamın sırtı gibisin” dedi mi, o kadın kendi anası gibi sayılır ve artık o adam ona yanaşamazdı. İşte buna “*zıhar*” denirdi. Bkz., Özek, agm.

¹⁵ Öztürk, , agm.

¹⁶ Bkz. Heyet, *Türkçe Sözlük*, TDK Yay., Ankara, 1988, 1295.

yoktur. Hakikatte ayette kastedilen “kovulmuş şeytana karşı onu ve soyunu senin korumanı diliyorum” anlamıdır. Mütercim “eaze” fiilinin (if’al formunu) yani geçişli kipini göz önünde bulundurarak “sığınmak” fiilinin Türkçedeki geçişli halini de kıyas yoluyla elde etmeye çalışmış; fakat onun Türkçe selika ve edebiyatta böyle bir kullanımının bulunup bulunmadığına dikkat etmemiştir. Türkçede “yazmak” fiilinin “yazdırmak” formu vardır; ancak “sığınmak” fiilinin “sığındırmak” gibi bir formu bulunmamaktadır.

Yine “Nefs” kelimesi Kur’an’da birçok anlamda kullanılmıştır. Bunların başında “zat”¹⁷ ve “bir şeyin kendisi” (aynısı/hakikati)¹⁸ anlamı gelmektedir. Bu anlamda Türkçede “kimse”, “kişi” “kendisi” gibi kelimeler daha iyi bilindiği ve bu kelimeyi daha iyi karşıladıkları halde bunların yerine “benlik” kelimesi getirmek çok isabetli değildir. “Nefs” kelimesi, bazı meallerde “benlik” olarak çevrilmiştir. Örneğin, “Hiçbir benlik yaratılış kapasitesi dışında bir şeyle yükümlü tutulamaz...” (2/Bakara, 233) “Bir gündür ki o, bir benlik bir başka benlik için hiçbir şeye güç yetiremez.” (82/İnfitar, 19)¹⁹ “Bu ayetlerin orijinal metinlerinde geçen “nefs” kelimesi bildiğimiz ve en çok kullandığımız sözcüklerden olan “kimse” ve “kendi” anlamlarında kullanılmıştır. Buna göre birinci ayetin doğru tercümesi “Hiç kimse yaratılış kapasitesi dışında bir şeyle yükümlü tutulamaz...” olmalıydı. İkinci ayetin doğru çevirisi ise: “O gün hiç kimse başkası için bir şey yapamaz.” şeklinde olmalıydı.

Kimi mütercimler; bugün artık kullanılmayan Arapça kelimeleri olduğu gibi aktarmaktadırlar. Örneğin “oda” kelimesi hemen herkes tarafından bilindiği halde onun yerine “hücreler” kelimesini kullanmanın hikmeti anlaşılmamaktadır: “Hücrelerin arkasından sana seslenenlere gelince, onların çoğu aklını çalıştırmamaktadır.” (49/Hucurat, 4)²⁰ Ayette geçen “hucurat” kelimesinin Hz. Peygamberin hanımlarına ait odalar²¹ olduğu bilinmektedir. Böyle olunca, “odalar” ifadesi yerine “hücreler” tabirini tercih etmek amaç dilde anlama ya da anlamaya ne gibi bir katkı sağlamaktadır?

¹⁷ İsfahani, Ragıp, *Müfredatu Elfazi'l-Kuran*, tah., Safvan Adnan Davudi, Daru'l-Kalem, Dımaşk, 2002, 818.

¹⁸ Firuzabadi, Mecduddin, *el-Kamusu'l-Muhit*, Matbaatu's-Saadet, Mısır, trsz., 255. Şemseddin Sami, *Kamus-u Türki*, Dersaadet, 1317. (Neşreden; Çağrı Yay., İstanbul, 1978) s., 1466. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, by., trsz, s. 979.

¹⁹ Öztürk, agm. Bununla beraber mütercim aynı kelimeyi “kendi nefsendendir” (Nisa, 79), “kendi nefsi aleyhine”(Nisa, 111, Enam, 104) şeklinde de çevirmiştir.

²⁰ Öztürk, agm.

²¹ İbn Kesir, Ebu'l-Fida İsmail, *Muhtasar Tefsiri İbn Kesir*, Beyrut, 1981, III, 359. Elmalılı, *Hak Dini Kuran Dili*, VI; 4452.

Öte yandan “Cehennemlik” ve “cennetlik” kavramları Türkçede²² çok iyi bilindiği halde bunların yerine garip karşılıklar bulmanın hikmeti anlaşılmamaktadır. Örneğin “*ashabu'n-nar*”(59/Haşr, 20, 64/Teğabun, 10) tamlaması “*ateşin dostları*”²³ şeklinde Türkçe’ye çevrilmiştir. Oysa bu kavram Türkçede “Cehennemlikler” anlamına gelmektedir. Bu tabir herkes tarafından, bilinen ve sık sık kullanılan bir kelimedir. Fakat mütercimler onu “ateşin dostları” şeklinde alışkın olmadığımız bir tarzda amaç dile çevirince, tamlamadaki ürkütücü mana ve retorik kanaatimizce anlamsal erozyona uğramaktadır. “Dost” kelimesi “ashab” kelimesinin karşılığı olabilir; ancak Türkçede “ateş dostu” şeklinde bir kullanım bulunmamaktadır. Dolayısıyla motamot tercüme her zaman ideal bir tercüme yöntemi olmayabilir.

“*ashabu'l cennet*”(7/A'raf, 42, 44, 59/Haşr, 20) tamlamasının Türkçeye “*cennetin dostları*”²⁴ şeklinde çevrilmesinde de aynı durum söz konusudur. Dolayısıyla “cennetin dostları” ifadesi “cennetlik” veya “cennet ehli” tabirleri kadar iç okşayıcı ve tatlı değildir. Çünkü kullanımı yoktur.

Bilindiği gibi damak zevki gibi kelimelerin de bir ağız zevki ve dilsel tatları vardır. Gerçekte damak zevkini sık sık yenilen yemeklerin bizatihi kendileri oluşturur. Dilsel zevki de iyi bilinen, çok kullanılan ve pratiği olan kelimeler var eder. Böyle olunca, çevirilerin dil ve üslup açısından cazip, tatlı ve çekici olması için herkes tarafından iyi bilinen ve çok kullanılan kelime, kavram ve tabirleri tercih etmek gerektiğine inanıyoruz. Nitekim Kur'an, Arapların retorliğini esas aldığından sık sık bu Kur'anın Arabi olduğunu, a'cemi yani yabancı bir dille nazil olmadığını, onların en iyi bildiği ve en çok kullandıkları kelime ve kavramlardan oluştuğunun altını çizer. Kanaatimizce bununla o, din dilinin aşına, munis, cana yakın ve anlaşılır olmasının gerekliliğine vurgu yapmış olmaktadır. Unutulmamalıdır ki tefsir, tercüme ve mealler de din dilinden sayılır.

4. Harf Fonksiyonlarına Dikkat Edilmemesi

Çevirilerde cümle ve kelimeler kadar harflerin de (anlamsal fonksiyonlarıyla beraber) doğru tercüme edilmesi önemlidir. Ancak bazı meal hazırlayıcıları buna dikkat etmezler. Örneğin: “*yes'eluneke an'i-l ehille...*” (2/Bakara, 189) “*Sana yeni aylardan sorarlar...*”²⁵ ayetinde “*an*” harfi olduğu gibi yani Türkçeye de ismin “-den” (-dan) haliyle aktarılmış. Oysa Türkçede bu anlamda böyle bir ifade kullanılmamaktadır. Çünkü yükleme sorulan “neyi” sorusunun cevabı “belirtili nesne” olur. Bilindiği gibi nesne-

²² Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, 160, 165.

²³ Öztürk, agm. Başka yerde “*ashabu'n-nar*” tabiri “ateş halkı” olarak çevrilmiş. Bkz. Maide, 29, Zümer, 8.

²⁴ Öztürk, agm.

²⁵ Tüzüner, Abdullah Atuf, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meali*, Yağmur Yay., İstanbul, 1970.

ler de ismin “-i” haliyle kullanılırlar. İsmi “-den” halini genellikle dolaylı tümleç alır.²⁶ Böyle olunca doğru kullanım “Sana ayları soruyorlar”olacaktı. İsmi “-den” (-dan) hali ile çevrilenler ise dolaylı tümleçtir. Ayetteki (hilal) “aylar” kelimesi nesne olduğundan “-den,-dan” eki ile çevrilmesi uygun olmaz.

6. Bazı Terimlerin Anlamlarının Daraltılması

Her alanın kendine ait özgün bir dili ve literatürü vardır. Hukuk, iktisat, tıp ve siyaset dili birbirlerinden farklıdır. Din dili de böyledir. Onun kendine ait özel bir dünyası ve belirli bir dili vardır. Bu anlamda dilimizde kullanılan bazı Arapça kelimelerin tam karşılığı bulunmamaktadır. Örneğin içinde “*salih-salihun-salihin*” kavramının geçtiği “*Allah’a ve resule itaat eden kişilere gelince, bunlar, Allah’ın kendilerine nimet verdikleriyle beraberdirler: Peygamberlerle, hak dostlarıyla, şehitlerle, barışsever iyilerle. Ne güzel dosttur bunlar!*”(4/Nisa, 69)²⁷ ayetindeki “*salih*” kavramı bunlardan- dır. Bu kavramı “barışsever” şeklinde dar anlamıyla karşılamak mealin cid- diyetine hanel getirebilir. Gerçekte “*salih*” kavramına “olumlu her tür eylem ve davranışta bulunma/bulunan” anlamını yüklemek mümkündür. Örneğin, meşru bir savaşta (can, mal ve ülke güvenliği için yapılan savaşlarda) “öl- dürme” fenomeni görünüşte bazı insanların öldürülmesi gibi negatif bir anlamı yansıtırsa da netice itibarıyla “salih bir amel”dir. Çünkü can, mal ve ül- kenin savunulması esastır.

Görüldüğü gibi bu “salih amel”de barışseverlikten bir eser bulunma- maktadır. Durum böyle olunca “salih” kelimesinin anlamını (barışsever şek- linde) daraltarak Türkçeye aktarmak kanaatimizce pek isabetli değildir. Do- layısıyla bir çok ayette²⁸ geçen “*salih*” ve “*salihun*” gibi kelimelerin “*barış- sever iyiler*” olarak çevrilmesi²⁹ bu kavramın anlamını daraltmaktadır. Onun “barış sever” anlamı vardır; ancak tam karşılığı barış sever olmayabilir.

7. Arapça İfadelerin Olduğu Gibi Aktarılması

Bilindiği gibi bütün diller yapısal farklılıklara sahiptir. Arapçaya has bazı cümle kuruluşlarının ve ifade biçimlerinin aynıyla yani Arapça formuy- la Türkçeye aktarılması çoğu zaman çevirinin amaçladığı nihai hedefe uygun düşmemektedir. Çünkü herhangi bir mana ve mesaj her dilde farklı ifade ve

²⁶ Zeynep Korkmaz, (Heyet), *Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri*, Yargı Yayınevi, Ankara, 2001.136-138; Leyla Karahan, *Türkçede Söz Dizimi*, Akçağ Yay., Ankara, 1988, 54 vd. Vahit Tane, *Türkçe-Edebiyat*, Güven-Der Yay., İstanbul, 1995, 105.

²⁷ Öztürk, agm.

²⁸ 22/Hac, 23, 66/Tahrim, 10, 16/Nahl, 122, 17/İsra, 25, 47/Muhammed, 2, 12, 32/Secde, 12, 19.

²⁹ Öztürk, agm.

cümle biçimleriyle dile getirilir. Buna uyulmadığı zaman çeviride anlam kaybı, anlam kayması hatta çoğu zaman yanlış anlamaya sebebiyet veren durumlar bile oluşabilir. Bunların hiç birisi meydana gelmese bile edebi kusur oluşur. Bu da okuyucunun okuma zevkine zarar verebilir.

Bu anlamda “*ellezi-elleti*” gibi (Arapçada sıra denilen) bağlaçların Türkçede de mutlak kullanım şartı varmış gibi -çoğu kez- olduğu gibi mealere aktarılabilirler. Örneğin, “*Allahu'l-lezi...*” (40/Mümin, 64) ayeti “*Allah odur ki, yeryüzünü sizin için durulacak yer, göğü bir bina yaptı...*”³⁰ şeklinde çevrilmiştir. Bilindiği gibi “*ellezi-elleti*” vb. Arapça bağlaçların Türkçede tam bir karşılığı bulunmamaktadır. Bunlar Türkçeye motamot tercüme edilemezler; edildikleri takdirde tuhaf bir çeviri meydana gelmiş olur. Yukarıdaki ayetin “*Yeri sizin için bir yerleşim alanı, göğü de bir bina kılan Allah'tır...*”³¹ şeklindeki meali kanaatimizce daha isabetlidir.

Tercüme edilen metnin cümle, kelime ve kavramlarını hedef dilde tam veya en yakın anlamıyla karşılamak, çeviri sanatının temel bir ilkesidir. Ne var ki mütercimler bazen buna dikkat etmezler. Örneğin “*ketebna ala beni israil...*” (5/Maide, 32) ayetindeki “*ketebe*” fiili ve cümlesi “*İsrail oğullarına şöyle yazdık...*”³² şeklinde tercüme edilmiştir. Aynı şekilde “*ve ketebna aleyhim fiha*” (5/Maide, 45) ifadesi ise “*Orada onlara yazdık...*” şeklinde tercüme edilmiştir. Bilindiği gibi “*ketebe*” fiili -yalın haliyle- yazmak anlamına gelir; ancak “*ketebe ala*” formu; yani harf-i cerli kullanımı, “farz kılmak, emretmek”³³ anlamına gelmektedir. Tefsirlerde³⁴ de bu anlamın altı çizilmiştir. Dolayısıyla ayetin doğru tercümesi “*Tevratta onlara şu hükmü de farz kıldık.*”³⁵ şeklinde olmalıdır.

Aynı durum 2/Bakara suresi 218. ayetteki “*cahede*” fiilinde de görülmektedir. Kur'an'ın temel kavramlarından biri olan “cihad”, “Allah yolunda bir çaba ve gayret” anlamına gelirken bazı meallerde “*uğraşıp didinenler*”³⁶ olarak çevrilmiştir. Onun sözlük anlamı; cehd, çaba, didinme ve uğraşma-

³⁰ Öztürk, agm. (Ayrıca bkz. Şura, 28, Enam, 60, Araf, 189, Hud, 7, Fetih, 4, 24, Hadid, 4, 9, Enbiya, 33)

³¹ Özek, agm.

³² Hüseyin Atay-Yaşar Kutluay, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara, 1981.

³³ İsfahani, *Mufredat*, 699; Firuzabadi, *Kamus*, I, 121; Heyet, *el-Mucemu'l-Vasit*, Mısır, 1980, 526.

³⁴ Bkz İbn Abbas, age., II, 273, et-Taberi, Muhammed bin Cerir, *Camiu'l-Beyan an Te'vili Ayi'l-Kuran*, Daru'l-Fikr, Beyrut, 1998, II, 814, Beydavi, age., II, 273, İbn Kesir, *Muhtasar Tefsiri İbn Kesir*, I, 414.

³⁵ Yıldırım, agm.

³⁶ Öztürk, agm..

dır.³⁷ Ancak, Kur'an semantiğinde bu kavram, "Allah için yapılan uğraşı"yı ifade etmektedir. Bu kavram, sözlük anlamı ile aktarıldığında dini bütün anlamlarından soyutlanmış olmaktadır. Esasen cahiliye döneminde de insanlar, bir didinme ve uğraşı içinde idiler. Yeni kutsal metin, şayet bu kelimeyi aynı anlamda kullanmaya devam ediyor, onu semantik evrime tabi tutmuyorsa, bu kelimeyle insanlara "uğraşın didinin" demesinin anlamı nedir? Takdir edilir ki aynı çeviri mantığı, bizi örneğin "salat" kavramının anlamlandırılmasında (Kur'an semantiğinde artık o namazın adıdır) "ona dua edin" şeklinde bir sonuca götürür ki, bunun doğru/otantik bir tercüme olduğunu söylemek mümkün gözükmemektedir.

Başka bir örnekte "tukattiu erhamukum" (47/Muhammed, 22) ayeti "Rahimleri parçalayacaksınız."³⁸ şeklinde çevrilmiştir. Görüldüğü gibi ayetlerin motamot tercümelemleri bazen böyle tuhaf ve garip mealler ortaya çıkarabilmektedir. Oysa bu ayetin doğruya en yakın meali şudur: "Akrabalık bağlarını keseceksiniz."³⁹

8. Bağlamın Dikkate Alınmaması

Ayetlerin bağlamı, tefsir disiplininin temel zeminini oluşturur. Bu anlamda hiçbir ayet, içinde yer aldığı ayet grubu veya sure bütünlüğü hatta Kitap bütünlüğünden bağımsız olarak diğer bir ifadeyle onlardan ayrı yorumlanamaz; o anlamda, tercüme de edilemez. Buna uyulmadığı zaman ayetlerin bağlamından kopuk kaldıkları ve yanlış tercüme edildikleri sıkça görülmektedir. Örneğin "ni'me ecru'l amilin" (3/Al-i İmran, 136) ayetinin "İş yapıp değer üretenlerin ücreti ne güzeldir"⁴⁰ şeklindeki tercümesi, ayetlerin konteksinden/bağlamından kopuktur. Çünkü bu meale göre herhangi bir fabrikada iş yapanlar da akla gelmektedir. Oysa aynı surenin 133-136. ayetlerinde tavsiye edilen ameller, "Allah'ı hatırlama, öfkeye hakim olma, güzel ahlak" vb.leridir; ayrıca ayetin sonunda "değer üretmek" şeklinde bir anlam da bulunmamaktadır. Çünkü Kur'an sürekli olarak inananlara ve insanlara vahye dayalı ilahi değerlere uymalarını emretmektedir. Bir başka ifadeyle onlardan yeni yeni değerler üretmeleri yerine, zaten var olan ilahi, evrensel ve doğal (fitrat) her tür değere saygılı olmalarını beklemektedir.

Esasen temel evrensel hukuk, ahlak vb. değerler sabit olup değişmezler. Bu anlamda insanlık, sabit değerlere uymakla mükelleftir; artık yeni vahye bile ihtiyaç kalmadığına göre Kur'an, yeni değer üretmekten ziyade onların mevcut tabii/fitri değerlere uymalarını istemiştir.

³⁷ Firuzabadi, *Kamus*, I, 286.

³⁸ Öztürk, agm.

³⁹ Çantay, agm.

⁴⁰ Öztürk, agm.

9. Motamot Tercüme Etme

Dil felsefesinin temel kurallarına göre hiç bir dil diğer bir dile tıpa tıpa uymaz. Bu yüzden hiç bir dilin konuşma veya yazılı metinleri diğer dile olduğu gibi çevrilemez. Buna uyulmadığı zaman yapılan çeviri eksik ve hatalı olur. Bu kural, Kur'an mealleri için de geçerlidir. Dolayısıyla motamot tercüme ne kaynak dil, ne de hedef dil açısından tasvip edilecek bir yöntemdir. Fakat çoğu kez meal hazırlayıcıları buna uymazlar; örneğin “*ve uhdiyeti'l enfusu eş-şuhhe*” (4/Nisa, 128) ayeti “*Zaten nefislerde kıskançlık hazırlanmıştır...*”⁴¹ şeklinde motamot çevrilmiştir ki, bu, okuyucuya bir şey anlatmaktan çok, adeta onun hiçbir şey anlamaması için yapılmış gibidir. Oysa aynı ayetin şu tercümesi rahatlıkla anlaşılmaktadır: “Nefisler menfaatlerine (kapislerine) düşün yaratılmıştır.”⁴²

Aynı şekilde “*hafizu ala's-salavati ve's-salati'l-vusta*” (2/Bakara, 238) ayeti “*Koruyun namazları hele orta namazına çok dikkat edin.*”⁴³ şeklinde tercüme edilmiştir. Bilindiği gibi Türkçede “namazları koruyun” şeklinde gerek yazı, gerek konuşma dilinde bir ifade şekli yoktur. Fakat bunun yerine “namazlara devam edin” veya “namazı kılın” ya da “namazı ihmal etmeyin” tarzında ifadeler vardır. Esasen Arapçadan Arapçaya yapılan tefsirlerde⁴⁴ bile ayetteki “namazlara devam etme” anlamı özellikle vurgulanmaktadır. Bu anlamda bir çok mealde aynı hata yapılmıştır.⁴⁵ Fakat bazı meallerde⁴⁶ “namaza dikkat edin” şeklindeki anlam öne çıkarılmıştır ki kanaatimizce bu anlam, ayeti/manayı Türkçede tam olarak yansıtmaması açısından daha doğrudur. Buna göre yukarıda eleştirdiğimiz sayın Gölpınarlı'nın mealinin baş tarafı yanlış son kısmı ise isabetli gözükmektedir.

Yine “*Gönüllerine buzağı içirildi.*”(2/Bakara, 93)⁴⁷ şeklindeki ayet meali de hem tuhaf, hem garip, hem de bir o kadar anlamsızdır. Şimdi bu meali okuyan biri, buzağının nasıl içirildiğini algılamaya çalışırken neler düşünecektir? Hakikatte ayet çok farklı şeyler anlatmaktadır. Bu meal o farklı fakat doğru anlamı yansıtmaktan son derece uzaktır. Ayetin doğru meali,

⁴¹ Çantay, agm. (Nefisler cimrilik ve doymazlığa hazır hale getirilmiştir. Öztürk, agm)

⁴² Yıldırım, agm.

⁴³ Gölpınarlı, Abdülbaki, *Kur'an-ı Kerim Meali*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1958.

⁴⁴ Beydavi, age., I, 365, Neseфі, age., I, 365, Sabuni, Muhammed Ali, *Safvetu't-Tefasir*, Beyrut, Daru'l-Kurani'l-Kerim, 1981, I, 154. Mesela Meraği tefsiri şöyledir: “*ey davimu ala's-salavati...*” Yani “namazlara devam ediniz.” Meraği, Ahmed Mustafa, *Tefsiru'l-Meraği*, Daru İhyai't-Turasi'l-Arabi, Beyrut, 1974, 201.

⁴⁵ Ateş, agm. Eryarsoy-Ağırakça, agm.

⁴⁶ Bkz. Çantay, agm., A. Fikri Yavuz, *Kur'an-ı Kerim ve Meal-i Alisi*, Sönmez Neşriyat, İstanbul, trsz., Yıldırım, agm.

⁴⁷ Öztürk, agm.

“Buzağıyı ilah edinme/tanrı edinme arzusu onların iliklerine kadar işlemişti”⁴⁸ şeklindedir.

Yine “*Ey İsrail oğulları! Size lütfettiğim nimetimi hatırlayın. Ben sizi alemlerden daha üstün kalmıştım.*”(2/Bakara,122)⁴⁹ şeklindeki meal anlaşıl-mamaktadır. Alemler kimdir? Neyi ifade ediyor? Belli değil. Mesela İsrail oğulları Gezegenlerden mi üstün kılınmıştır? Yıldızlardan mı? Neticede bunların hepsi birer alemdir. Görüldüğü gibi ayetin meali, ayeti açmıyor; bilakis daha da kapalı hale getiriyor. Ana dili Arapça olmayan fakat vasat derecede Arapça bilen biri bu ayeti konteksiyle beraber okuduğunda Allah’ın bu ayette İsrail oğullarına özel iyilikler yaptığını rahatlıkla anlayabilir. Fakat aynı rahat anlama yukarıdaki çeviriden çıkmamaktadır.

Hakikatte Allah Teala demek istiyor ki, Ey İsrail oğulları, ben yeryü-zünde hiç kimseye yapmadığım iyilikleri size yaptım; içinizden bir çok pey-gamber göndermek suretiyle size değer verdim; fakat siz buna rağmen yine de nankörlük ettiniz. Şimdi, bu anlamları içinde derleyip toplayabilen güzel bir meal örneği sunmak istiyoruz. “*Ey İsrail oğulları, size verdiğim nimetimi ve diğer toplumlara karşı size verdiğim özel önemi hatırlayın.*”⁵⁰ Hakikaten bu son meal ayetin anlamını Türkçe’ye çok güzel yansıtabilmekte, onu anlaşılır kılabilmektedir.

10. Bazı Ayetlerin Yanlış Tercüme Edilmesi

Bir çeviride her tür hataya müsamaha gösterilebilir; fakat yanlış tercü-meye asla müsamaha gösterilemez. Maalesef mütercimler, bazen yanlış ter-cüme yapabilmektedirler. Örneğin 2/Bakara suresi, 225. ayeti şöyle çevril-miştir: “*Allah sizi dil sürçmesi sonucu lağv olarak yaptığınız yeminlerinizden sorumlu tutmaz; ama O sizi kalplerinizin kazandığından hesaba çeker...*”⁵¹ Açık bir şekilde görüldüğü gibi ayette yer alan “*el-lağvu*” kelimesi, Türkçe-ye “dil sürçmesi/lağv” olarak tercüme edilmiş. Oysa “lağv” dil sürçmesi demek değildir. Esasen “dil sürçmesi” de “lağv” sayılmaz; çünkü dil sürç-mesi, “sözleri yerinde ve düzgün olarak söyleyememe” halidir.⁵² “lağv” ise Hz. Ayşe’nin tefsirine göre “kişinin ağız alışkanlığı ile ‘*evet vallahi*’ ‘*hayır vallahi*’ demesidir.”⁵³ Temel kaynaklarımıza göre de “lağv” söz ve akit ma-

⁴⁸ Zemahşeri, bu teşbihi “boyanın kumaşa emdirilmesine” benzetir. (*kema yetedahelu es-sevb es-sibağ*) Bkz. *el-Keşşaf*, I, 166. Benzer bir yorum ve ifade için Bkz. Muhammed Reşid Rıza, *Tefsiru'l-Menar*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1999, I, 316.

⁴⁹ Ateş, agm.

⁵⁰ Yavuz, agm., Dumlu-Elmalı, agm.

⁵¹ Öztürk, agm.

⁵² Bkz. Heyet, *Türkçe Sözlük*, I, 374.

⁵³ eş-Şafii, Muhammed, bin İdris, *el-Ümm*, Daru Kuteybe, Beyrut, 1996, XIII, 413; Buhari, Muhammed bin İsmail, *Sahihu'l-Buhari*, Daru'l-Fikr, trsz., Kitabu't-Tefsir, 188.

nası taşımayan sözdür.⁵⁴ Dolayısıyla “lağv”, ne dil sürçmesi, ne de gerçek bir yemindir. Böyle olunca onu ne “dil sürçmesi”, ne de “lağv” diye çevirebiliriz. Çünkü Türkçede “lağv” diye bir kelime yoktur. Dolayısıyla bu meal her iki yönüyle yanlıştır.⁵⁵ Kanaatimizce şu meal daha doğru gözükmektedir: “Allah sizi kasıtsız yeminlerinizden sorumlu tutmaz. Lakin kasıtlı yaptığınız yeminlerinizden dolayı sizi sorumlu tutar...”⁵⁶

Bazı meallerde “ve habite ma saneu fiha” (11/Hud, 16) ayeti şöyle çevrilmiştir: “Sanayi olarak ürettikleri orada işe yaramaz olmuştur.”⁵⁷ Bu ayetin sanayi ile en ufak bir ilgisi bulunmamaktadır. Çünkü hem ayetin bağlamı, hem de *-sana’a-* fiilinin bu anlamda kullanılmadığı gayet açıktır.

11. Gereksiz Sözcük Kullanılması

Edebiyatta asıl olan maksat ve meramı en az söz ile, kısa ve veciz şekilde ifade etmektir. Bu anlamda sözün uzamasına neden olan veya anlama herhangi bir katkısı olmayan kelimeler gereksiz olurlar. Eskiler buna haşiv derler. “Haşiv, lügatte minder, yastık gibi şeylere doldurulan tıkıntı manasıdır. Edebiyatta, ibare arasında kalabalık eden sözlere denir. Örneğin Ziya Paşa’nın;

“*Tut bu nush u pendî benden yadigar olsun sana*”

mısraındaki “nush” ile “pend” kelimelerinden biri haşv-i kabihdir. Çünkü birinin Arapça birinin Farsça olmasından başka aralarında fark yoktur.⁵⁸

Aynı şekilde gereksiz sözcük kullanımı şu beyitte de gözükmektedir:

“*Var mı hele söylenilmedik söz,
Kalmış mı meğer denilmedik söz.*”

Burada ikinci mısra gereksizdir; yani ikinci mısra haşv-i kabihdir.⁵⁹ Benzer yanlışları mealler de de görmek mümkündür. Örneğin “*innellahe’stafaki*” ayeti (3/Al-i İmran, 42) “*Ey Meryem, Allah seni istifa edip seçti*”⁶⁰ şeklindeki bir çevirinin sağlıklı olduğu çok açık olarak ortada-

⁵⁴ eş-Şafii, el-Ümm, XIV, 522; İsfahani, *Mufredat*, 742.

⁵⁵ Bununla beraber mütercim, Maide suresi 89. ayetindeki “lağv” kavramını farklı bir şekilde “*yeminlerinizdeki boş lakırdıdan ötürü*” tarzında çevirmiştir ki, bu, doğruya daha yakın olmakla birlikte yine de “lağv” kavramının Türkçe karşılığı olan anlamı yansıtmamaktadır.

⁵⁶ Özek, agm.

⁵⁷ Öztürk, agm.

⁵⁸ Tahiru’l Mevlevi, *Edebiyat Lugatı*, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1973, 50.

⁵⁹ Tahiru’l Mevlevi, *Edebiyat Lugatı*, 50.

⁶⁰ Öztürk, agm.

dır. Cümlenin yüklemi “*istafa*” fiilidir. “*istafa*” fiili zaten seçmek⁶¹ anlamındadır. Buna göre “seçip seçti” gibi bir cümle kurmanın takdir edilir ki, linguistik veya edebi mantığı bulunmamaktadır. Bu yüzden mealdeki “*ıstıfa edip...*” kısmı gereksizdir.

Aynı şekilde 3/Al-i İmran, 88. ayeti “*ne azap hafifletilecektir onlardan ne de yüzlerine bakılacaktır onların.*”⁶² şeklinde çevrilmiştir. Görüldüğü gibi burada iki defa “onlar” kelimesi geçmektedir. Oysa bunun yerine “*onların ne azapları hafifletilecek ne de yüzlerine bakılacak*” biçiminde çevrilirse iki defa “onlar” zamirinin kullanılmasına gerek kalmaz.

12. Fesahatın İhlal Edilmesi

Fesahat, söz ve cümlede lafız, mana ve ahenk itibarıyla kusur bulunmamasıdır.⁶³ Fesahatçilere göre bazı harflerin yahut kelimelerin yan yana gelmesinden yahut birbirine yakın bulunmasından telaffuzun güçleşmesi⁶⁴ meydana gelmektedir. Fesahat, dil estetiğinin temel unsurudur. Belâgatta zaif ifade, ahenksiz nazım ve selasetin (akıcılık) tersi olan rekaket⁶⁵ denilen bir husus var ki, telaffuzu zor harfler veya aynı sesler peş peşe geldiğinde okuyucunun/dinleyicinin hem dilini, hem gözünü, hem de kulağını zorlar. Örneğin içinde çokça “de” sesi bulunan mısra veya nesir cümlesi okumak insanı rahatsız eder.

Bu anlamda Kur’an-ı Kerim meallerinde de bazen rekaket dediğimiz fesahat ihlalleri olabilmektedir. Mesela 20/Taha suresi 7. ayetin bazı çevirileri şöyledir: “*Sözü açık söyleyen de (gizli söyleyen de) muhakkak O gizliyi de ondan daha gizlisini de bilir.*”⁶⁶ “*Sen bu sözü açıkça duyuracaksan da O, gizliyi de bilir, gizliden daha gizliyi de...*”⁶⁷ Görüldüğü gibi burada tam üç defa “de” “da” eki peş peşe zikredilmiştir ki, bu, fesahat denilen edebi sanatın ihmalinden/ihlalinden başka bir şey değildir.

13. Sentaks Kurallarına Uyulmaması

Türkçede özne-yüklem uyumu şarttır. Mesela özne ve yüklem tekil veya çoğul olmaları hususunda uyum içinde olmalıdırlar; aksi takdirde uyumsuzluk meydana gelir. Örneğin: “*Hadi sen git, Rabbinle birlikte savaşın.*”

⁶¹ Bkz. Fahreddin Razi, *et-Tefsiru'l-Kebir*, III, 147.

⁶² Atay-Kutluay, agm.

⁶³ Tahiru'l Mevlevi, *Edebiyat Lugati*, 45.

⁶⁴ Tahiru'l Mevlevi, age., 162. Ferit, Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, 1291.

⁶⁵ Tahiru'l Mevlevi, age., 122.

⁶⁶ Ateş, agm.

⁶⁷ Öztürk, agm.

(5/Maide, 24) ayetinin tercümesinde⁶⁸ “sen” öznesi ile “savaşın” yüklemi arasında bir uyum olmadığı açıktır. Çünkü cümlede özne tekil, yüklem, çoğul olarak verilmiştir. Özne ikinci tekil kişi olduğu için yüklem ikinci çoğul kişiyle çekimlenmesi, özne-yüklem uygunsuzluğu yaratmakta, cümleyi belirsizleştirmektedir. Ayrıca “Rabbinle” sözcüğündeki “ile” edatı zaten birliktelik anlamı vermektedir. Dolayısıyla “birlikte” sözcüğünü kullanmak gereksizdir. Bütün bunları göz önünde bulundurduğumuzda kanaatimizce ayetin doğru meali “Sen ve Rabbin gidip savaşın.” şeklinde olmalıdır

Öte yandan bazı kalıp ve klişe ifadeler vardır ki her dilde bunun örneklerini görmek mümkündür. İşte Türkçede bu kalıplardan biri de “ne +ne +fiil” kalıbıdır. Böyle bir kalıpla kurulan ifadenin sonunda yer alan fiil olumlu olmalıdır. Örneğin “*ne evden dışarı çıkıyor ne bir kitap okuyor.*” “*Bu olaydan ne kendinin, ne kardeşinin haberi vardı.*”⁶⁹ Ne yazık ki, aşağıdaki mealde bu bağlaç ifade kalıbının kuruluş şekline dikkat edilmemiştir; burada fiilin olumlu kip ile kullanılması gerekirken olumsuz kip kullanılmıştır; şöyle ki: “*Biz ne gökleri ne yeri ne de bunlar arasındakileri eğlenip eğlendirelim diye yaratmadık.*” (21/Enbiya, 16)⁷⁰ Bu Türkçe kurala göre ayetin doğru çevirisi “*Biz ne gökleri ne yeri ne de bunlar arasındakileri eğlenip eğlendirelim diye yarattık*” şeklinde olmalıdır.

14. Çeviri Kokan Sözlerle Tercüme Yapılması

Tercüme eserleri bekleyen en büyük tehlike, onların çeviri kokan sözlerle doldurulmasıdır. Bu yüzden meallerde çeviri kokusunu hissettirmemek son derece ehemmiyet arz etmektedir. Önemli dil yanlışlarından⁷¹ sayılan bu husus maalesef inceleyebildiğimiz meallerin en büyük kusurlarından birisidir. Örneğin “*Gökleri ve yeri hak olarak yaratmıştır*” (10/Yunus, 96, 39/Zümer 5) şeklindeki mealden⁷² bir şey anlaşılmamaktadır. Fakat bunun yerine şöyle bir meal yapılırsa ayet daha kolay ve net anlaşılabilir: “*Gökleri ve yeri hikmetle ve ciddi bir maksatla yarattı...*”⁷³

Aynı şekilde “*ya hasretena*” (6/Enam, 31) terkindeki pişmanlık ifadesi “*vay hasretimize*”⁷⁴ şeklinde çevrilmiştir. Görüldüğü gibi burada da çeviri kokusu açıkça hissedilmektedir.

⁶⁸ Öztürk, agm.

⁶⁹ Vahit Tane, *Türkçe-Edebiyat*, 41.

⁷⁰ Öztürk, agm.

⁷¹ Ömer Asım Aksoy, *Dil Yanlışları*, Yalçın-Emel Yayınevi, İstanbul, 1990, IX.

⁷² Davudoğlu, agm., Ateş, agm., Özek, agm., Bulaç, agm.

⁷³ Yıldırım, agm.

⁷⁴ Öztürk, agm.

15. Tuhaf ve Garip İfadeler Kullanılması

Okuyucuyu veya dinleyiciyi en çok yoran ve isteksiz kılan şey onun bilmediği veya tanışık olmadığı kelimelere muhatap olmasıdır. Bu yüzden Kur'an, Arapların edebi zevkini okşamak için onların kendi öz edebiyatlarını kullanmıştır. Dolayısıyla mütercimler ve meal hazırlayıcıları da bu hususa son derece dikkat etmelidirler. Ne var ki çoğu kez bu nokta göz ardı edilir. Örneğin: “*enne'l-lahe muvhinu keydi'l-kafirin*” (8/Enfal, 18) ayeti “*Gördünüz ya, Allah küfre sapanların tuzağını fersiz bırakır*”⁷⁵ şeklinde tercüme edilmiştir ki, Türk dili ve edebiyatında böyle bir ifade biçimi bulunmamaktadır.⁷⁶ Fakat bunun yerine “tuzağa düşmek, tuzağa düşürmek, tuzak kurmak, tuzakçı, tuzaklamak” tabirleri vardır.⁷⁷ “Fer” ise bilindiği gibi “aydınlık, parlaklık ve nur anlamındadır.”⁷⁸ Bu anlamda Türkçede “Gözlerinin ferî tüklemek”⁷⁹ ifadesi bulunmaktadır. Buna göre ayet, “*Şüphesiz Allah, kafirlerin tuzağını bozar.*”⁸⁰ şeklinde hedef dile çevrilebilir.

Sonuç

Türkçe Kur'an-ı Kerim meallerinin büyük çoğunluğunda asıl metnin yüklü olduğu anlam ve mesaj, hedef dile genel olarak başarıyla aktarılmıştır. Bununla birlikte çevirilerde temel bazı dil ve ifade hataları da bulunmaktadır. Bunların başında ayetlerin anlamlarının netleştirilmemesi gelmektedir. Söz konusu kapalılık bazen bir kelimedede, bazen de cümlenin bütününde olabilmektedir.

Diğer taraftan kimi ayetler de Türkçeye oldukça tuhaf ve garip bir şekilde tercüme edilmişlerdir. Bir kısım ayet meallerinde ise fesahat, belâgat, selaset ve akıcılık gibi edebi ifadenin tatlandırıcıları olarak kabul edilmesi gereken unsurlara gereken değer verilmemiştir. Onun için çoğu kez normal bir okuyucunun -tüm iyi niyetine rağmen- meal okuma yoluyla Kur'anı anlama azim ve şevkinin kırıldığını söylemek mümkündür.

Bununla berraber, son dönemlerde düzgün, akıcı, anlaşılır ve yukarıdaki noksanlardan uzak meallerin yazıldığını, bunların içinde ciddi çeviri hatalarının tekrarlanmadığını büyük bir memnuniyetle görmek de mümkündür. Kuşkusuz, sosyal bilimlerin her alanında büyük gelişmeler ve ilerleme-

⁷⁵ Öztürk, agm.

⁷⁶ Bkz. Ömer Asım Aksoy, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 2*, TDK Yay., Ankara, 1981, Ali Dereli, *Atasözleri Sözlüğü*, Salan Yay., İstanbul, 1989. D. Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, Vadi Yay., İstanbul, 2001.

⁷⁷ Bkz. Heyet, *Türkçe Sözlük*, II, 1500. D. Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, 1327.

⁷⁸ D. Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, 423.

⁷⁹ Heyet, *Türkçe Sözlük*, I, 495.

⁸⁰ Ali Özek, agm.

ler kaydedildiği gibi linguistik, dil felsefesi, çeviri mantığı vb. tefsir sahasının temel kuralları ile ilgili konularda da sürekli olumlu gelişmeler gözlemlenmektedir. Bu da Kuran meallerinde daha ciddi, daha sahit çevirilerin yapılmasında doğrudan etkili olmaktadır.

Gelinen noktada Kur'an-ı Kerim meali veya çevirisi hazırlayanların çeviri hatalarına ve dil bozukluklarına düşmemeleri için onları mutlaka Arapça ve Türkçe dil uzmanlarına okutmaları gerektiği şeklindeki kanaatimizi tekrarlıyoruz.

Kaynaklar

- Aksoy, Ömer Asım, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara, 1970.
 _____, *Dil Yanlıları*, Yalçın-Emel Yay., İstanbul, 1990.
 _____, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 2*, TDK Yay., Ankara, 1981.
 Atay, Hüseyin-Yaşar Kutluay, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı*, DİB.Yay., Ankara, 1981.
 Ateş, Süleyman, *Kur'an-ı Kerimin Yüce Meali*, İstanbul, Şura Yay., trsz.
 Beydavi, Abdullah bin Ömer, *Envaru't-Tenzil ve Esraru't-Tevil, (Mecmau't-Tefasir)* Çağrı Yay., İstanbul, 1979.
 Buhari, Muhammed bin İsmail, *Sahihu'l-Buhari*, Daru'l-Fikr, trsz.
 Bulaç, Ali, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı*, Bakış Yay., İstanbul, trsz.
 Bursevi, İsmail, Hakkı, *Tefsiru Ruhi'l-Beyan*, Daru'l-Fikr, by., 1330.
 Çantay, Hasan Basri, *Kur'an-ı Hakim ve Meali Kerim*, İstanbul, 1984.
 Davudoğlu, Ahmet, *Kur'an-ı Kerim ve İzahlı Meali*, Çelik Yay., İstanbul, trsz.
 Dereli, Ali, *Atasözleri Sözlüğü*, Salan Yay., İstanbul, 1989.
 Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, by, trsz.
 Doğan, D. Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*, Vadi Yay., İstanbul, 2001.
 Dumlu, Ömer-Hüseyin Elmali, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı*, İzmir İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay., İzmir, 2003.
 Eryarsoy, Beşir -Ahmet Ağırakça, *Kuran-ı Kerim ve Türkçe Meali*, Buruc Yay., İst., 1997.
 Firuzabadi, Mecduddin, *el-Kamusu'l-Muhit*, Matbaatu's-Saadet, Mısır, trsz.
 Gölpınarlı, Abdülbaki, *Kur'an-ı Kerim Meali*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1958
 Heyet, el-Mucemu'l-Vasit, Daru't-Tahrir, Mısır, 1980.
 Heyet, *Türkçe Sözlük*, TDK Yay., Ankara, 1988.
 İbn Abbas, *Tefsiru ibn Abbas, (Mecmau't-Tefasir)* Çağrı Yay., İstanbul, 1979.
 İbn Kesir, Ebu'l-Fida İsmail, *Muhtasar Tefsiru ibn Kesir*, Beyrut, 1981.
 İsfahani, Ragıp, *Müfredatu Elfazi'l-Kuran*, Daru'l-Kalem, Dımaşk, 2002.
 Karahan, Leyla, *Türkçede Söz Dizimi*, Akçağ Yay., Ankara, 1988.
 Korkmaz, Zeynep, (Heyet), *Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri*, Yargı Yay., Ankara, 2001.
 Meraği, Ahmed Mustafa, *Tefsiru'l-Meraği*, Daru İhyai't-Turasi'l-Arabi, Beyrut, 1974.
 Mevdudi, Ebu'l A'la, *Tefhimu'l-Kur'an*, İnsan Yay., çev. (Heyet), İstanbul, 1996.
 Nesefi, Ebu'l Berekat, *Medariku't-Tenzil ve Hakakiku't-Te'vil, (Mecmau't-Tefasir)* Çağrı Yay., İstanbul, 1979.
 Özek, Ali, (Heyet), *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali*, TDV Yay., Ankara, 1993.
 Öztürk, Yaşar Nuri, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meali*, Yeni Boyut Yay., İstanbul, 1994.
 Razi, Fahreddin, *et-Tefsiru'l-Kebir*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 2000.
 Rıza, Muhammed Reşid, *Tefsiru'l-Menar*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1999.
 Sabuni, Muhammed Ali, *Safvetu't-Tefasir*, Beyrut, Daru'l-Kurani'l-Kerim, Beyrut, 1981.
 Şafii, Muhammed bin İdris, *el-Ümm*, Daru Kuteybe, Beyrut, 1996.
 Şemseddin Sami, *Kamus-u Türki*, Dersaadet, 1317. (Neşr; Çağrı Yay., İstanbul, 1978)

-
- Taberi, M. İbn Cerir, *Camiu'l-Beyan an Te'vili Ayi'l-Kuran*, Daru'l-Fikr, Beyrut, 1998.
Tahiru'l Mevlevi, *Edebiyat Lugati*, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1973.
Tane, Vahit, *Türkçe-Edebiyat*, Güven-Der Yay., İstanbul, 1995.
Tüzüner, Abdullah Atıf, , *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meali*, Yağmur Yay., İstanbul, 1970.
Yazır, Elmalılı M. Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, Eser Neşriyat, İstanbul, 1979.
Yıldırım, Suat, *Kur'an-ı Hakim ve Meali*, İstanbul, 1998.
Yavuz, A., Fikri, *Kur'an-ı Kerim ve Meal-i Alisi*, Sönmez Neşriyat, İstanbul, trsz.
Zemahşeri, Muhammed bin Ömer, *el-Keşşaf*, Daru'r-Reyyan, Kahire, trsz.